

Euskal Herria ezagutuz

IRURTZUN (NAFARROA)

Aixita gazteluan zelatan

Larraun ibaiak Sakanaranzko joanean urratu duen Biaizpeko igarobideak zaindaria zuen Erdi Aroan: Aixitako gaztelua. Desagertua, egun garai urrun baten oroitzapena baino izan ez arren, bertako talaiari bihurtuko gara, harrizko paretatzarretan iragan galduaren xerka.

Testua eta argazkiak:

| IDOIA GARZES |

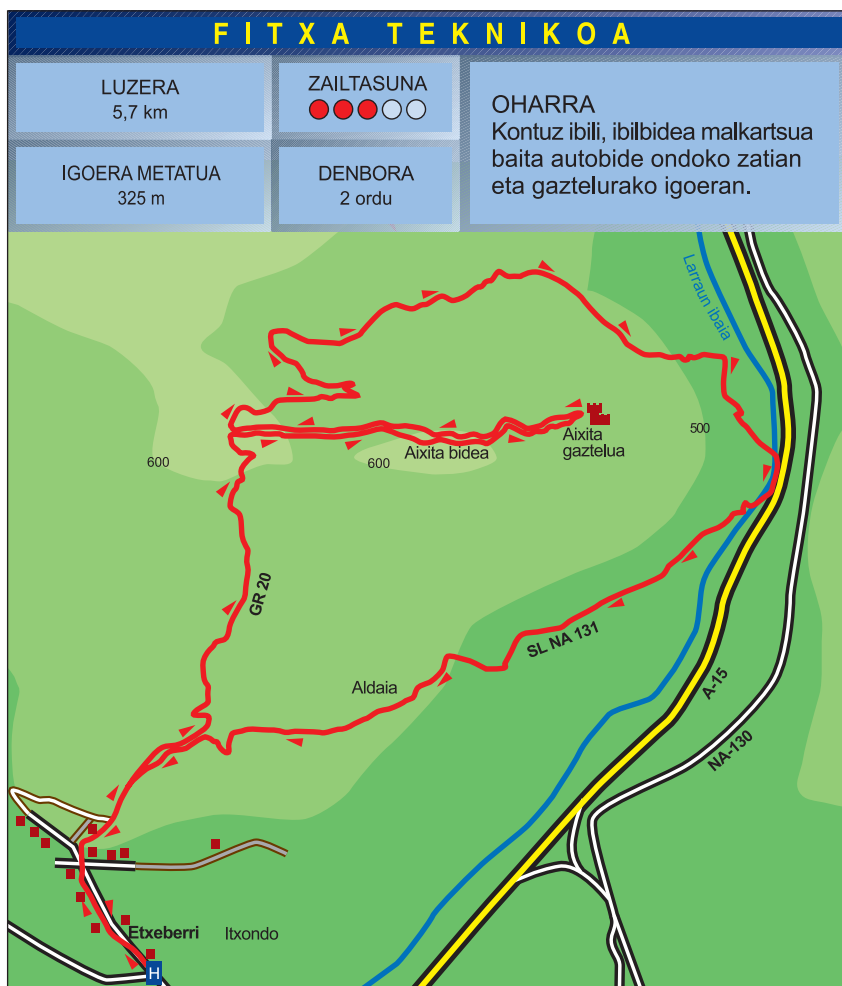
TXANGOIA HASI AURETIK bi kontu. Larraun ibaiak zizelkatu duen igarobidearen izen zaharra Axitarte da. Baina Biaizpe da egun erabiltzen dena, bi+(h)aitz+pe alegia. Baten batek “bi ahizpa” omen zirela deduzitu eta hortik zabaldu zen gaztelaniazko Dos Hermanas izendapena. Zenbait eskalatzailerik ere Hermana Mayor eta Hermana Menor deitzen diete bi haitzei. Guk haitz nagusia eta haitz txikia esango diegu.

Bigarren kontua, berriz, Aixita izenari dagokio. Biaizpeko haitz nagusiaren izena da Aixita eta bertan gaztelua ere bazen –gure gaurko xedea–. Hainbat formatan idatzi izan da gazteluaren izena (Aixita, Axita, Aizita, Aitzita), baina guk bakarrik erabiliko dugu: Aixita. Izenahasketak azaldu nahian, gauzak gehiago katramilatu ez izana espero dugu. Goazemazue mendira, bada!

Abiapuntua Etxeberrin

Irurtzun ondoan dagoen Etxeberri kontzejutik (Arakil udalerria) hasiko dugu txangoa. Nahi izanez gero hilerriraino joan daiteke autoz. Guk herrian utzi dugu geurea, Santa Maria kalean, bertan aurkituko baititugu informazio-panelak: Aralarko itzulia egiten duen GR 20a zehazten duena, eta guk egingo dugun Aixitako ibilbidearena (SL-NA 131). Itzuliaren datu aipagarriak daude bertan: 3,8 kilometro luze da, 203 metroko desnibela du eta ordubete eta 20 minutu behar dira gutxi gorabehera bira osatzeko.

Hilerrirantz doan errepidea hartuko dugu, bada. Iristean, langa igaro eta marka zuri-gorri-berdeei jarraituko diegu basoan barrena. Zurezko seinale-zutoina aurkituko dugu; guk eskuinetik beherantz joko dugu, behatokitik. Gora eginda gaztelura joan gintezke –hori izango da gure itzulerako bidea–, baina Biaizpeko bi haitzen handitasunak erakarrita, haien artetik igarotzeko deiarri muzinik egin ezinda, beherantz egin dugu. Zeren biderkagaien ordenak maiz emaitza alda baitezake: harritzar horien azpitik igarota geure txikiaz ohartuko gara, gerora goialdean sentituko dugun handitasuna gorabehera, ahaztea komeni ez dena.

Harritzarrek (e)stonatuta

Xenda itzaltsutik beherantz, zuhaitzen artean noizbehinka inguruak bistara zabalduko zaizkigu: Irurtzun herria, Andia bukaerako Txurregi eta alboan Gaztelu mendiak ikusi ahal izango ditugu, baita autobidearen burrunba entzun ere. Basotik atera eta Biaizpeko haitz nagusia inguratuko dugu. Sentsazioa izugarri

ren alde zultzen duen asfalto etorria. Baina zer egingo diogu bada, berak ekarri bagaitu Etxeberrira.

Seinale-zutoinak erakutsiko digu jarraitu beharreko bidea. Larraun ibaiko zubia zeharkatuta Saien Balcoira doana, berriz, beste baterako utziko dugu. Kasu orain, xenda arriskutsu bihurtzen baita bustia denean; arretaz ibili –ondo adierazia dago gainera–. Ezkerretara argindar-dorrea ikusiko dugu, eskalatzailerentzat bidea erakusten duen mugarri bihurtuta. Guk aurrera jarraituko dugu Larraun eta Biaizpeko haitz txikia (673 m) eskuinera ditugula eta ezkerrean, berriz, haitz

Harritzar horien azpitik igarota gure txikiaz ohartuko gara, gerora goialdean sentituko dugun handitasuna gorabehera, ahaztea komeni ez dena

nagusiaren paretatzarra (705 m). Xendak gorantz egingo du, sigisaga, orientazio-mahaira arte.

aldatzen da goizeko behe-laino hezeak biltzen badu ingurua. Orain ikusgarri, orain gorde-ekutuan, Biaizpeko haitz txikian Amaia ikusi izana otu zaigu, baina irudia izorrazteko hor da autobidea. Larraun ibaiari bikia jaio zaio, harkaitza alde-

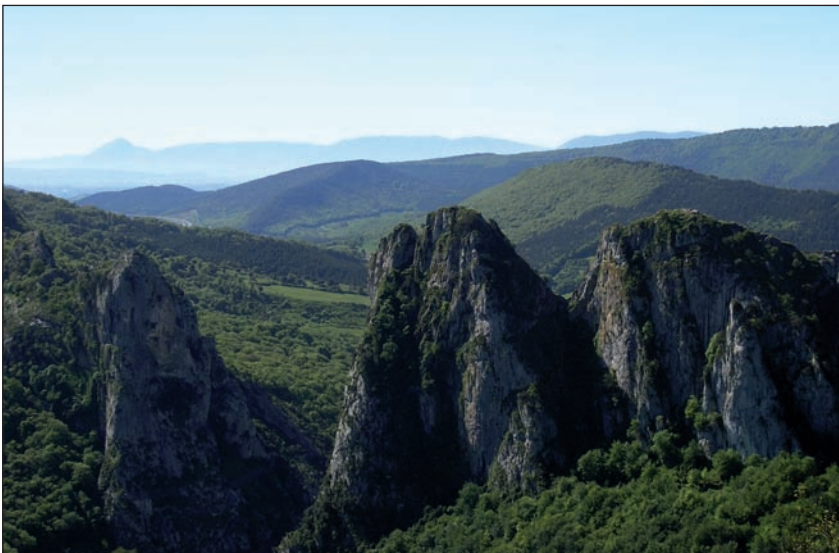
ren alde zultzen duen asfalto etorria. Baina zer egingo diogu bada, berak ekarri bagaitu Etxeberrira.

Haritz artean aurrietaraino

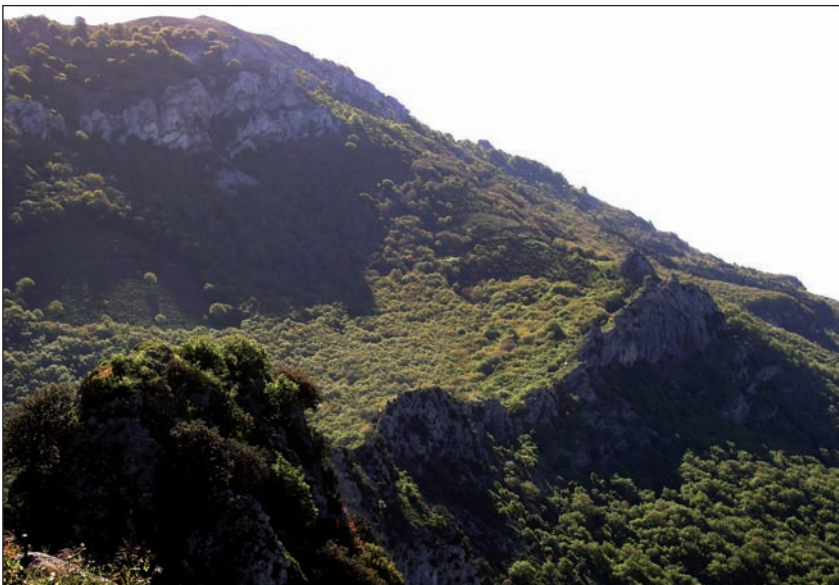
Gora egingo dugu emeki-emeki ezpeldoian sartuta, eta pistarekin

Gazteluaren aurriak eta Erga mendia.

Biaizpeko haitz nagusiaren eskuineko tontorrean (V-aren eskuinera) zegoen Aizitako gaztelua.

batuko gara gero. Pistan gorantz jarraituko dugu, baina adi, marka zuri-berdeak bihurgunea adieraziko baitigu. Eskuinera egingo dugu, pista alboratuta, eta bidezidorrean gora beste seinale-zutoin bat topatuko dugu. Aizitako gaztelua, gure xedea, 700 metrora dugu. Pistan ezkerreantz segi eta segituan ezkerretara harri-metatxo erakusle ikusiko dugu, ehiza-postu baten ondoan. Haritz bihurrien artean jarraituko dugu, ez du galbiderik: ingurua soildu ahala, har-kaitz biluzi eta amildegi artean ibiliko gara kontuz. Horma-aztarnak topatuko ditugu, garai bateko gotorlekuaren oinarriak, aurri baino ez direla, eta Aizitako gainean gazteluaren historia erakusten duen dorrea topatuko dugu, inguruko zaindari mutu.

Aizitako gaztelua

1210. urteko uztailekoa da gazteluari buruz jasotako aipamenik zaharrena. Antso VII.a Azkarrak sinatutako agiri batzuetan agertzen da. Horietan oinarriturik, gaztelua urte horretan eraiki zutela ondorioztatu dute zenbaitzuek, Araba eta Gipuzkoa galdu ondoren erregeak muga alde hura indartu nahi izan eta. Haren egitekoak ez daude argi: talaia izan zitekeen, bide kontrola edota komunikazio puntua. Izan ere, zeregin horretarako leku aproposan zegoen gaztelua.

Txintxetatxo bat izanagatik, Aizitatik bistaz hartzen den eremua izugarria da. Iparraldera basoa, Nafarroa hezearen azken muga. Hegoaldera, berriz, urrutian Itzaga eta Higa, eta tartean Iruñerria. Andiaren amaierako Txurregi eta Gaztelu mendia alboan, eta Oskiako harratea, Arakilek zabalduko Iruñerako bide zaharra. Erga mendia dugu ezkerretara, eta baita Biaizpeko haitz txikia ezkutatzen duen haitz nagusia ere. Eskalataileei utziko diegu bertara igotzeko ohorea.

1512ko konkistan suntsitua omen

Ez zen gozoa izango negu gorriko gauak gazteluzain igarotzea, lekua saien erresuma baita, ezerezera hondoratzen diren amildegiek mugatzen duten inguru ankerra.

Biaizpeko haitz nagusia.

Agiriengatik dakigu goarnizioan zeuden bost bat gizonek hogeiregu gari jasotzen zituztela –erregua ale-neurri zaharra zen, 28 litro pasatxo—. Sari xumea omen zen, eta gerra-garaian handiagoa zen, nonbait, ordainaren zenbatekoa, baita goarnizioko soldaduen kopurua ere. Gaztelua garrantzia galduz joan zen, baina 1460tik aurrerako nafarren arteko gerretan ere erabili zuten. Gaztelua desagertu zeneko berri argirik ez badago ere, Nafa-

rroako Erresumaren 1512ko konkistaren ondoren suntsitu zituzten artean sartzen du Zurita aragoiar kronikariak.

Miraz, iragana gogoan, orainaldira bueltatzeko garaia da. Etorritako bidea hartuko dugu atzera egiteko. Bidegurutzean eskuinerantz eginda ehiztari-txabola txukuna dugu eguraldiak laguntzen ez badigu, eta aldeko badugu, berriz, Golaratz aldera egin dezakegu Aralar inguratzen duen GR 20ari segika.

Txangoa luzatu nahi ez duenak Etxeberri kilometro batera du; ezkerrera hartuta xendan behera baino ez da egin behar itzulia amaitzeko. ■

Bisitatu Ihesi.com, aisialdirako webgune parte-hartzailea.

Diskoa salgai denda guztitan